

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ СТУДЕНТА ПРИ РОБОТІ З БАЗАМИ ДАНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНО-ПОШУКОВИМИ СИСТЕМАМИ

Гужва А.А., бібліотекар

**ЦНБ Харківського національного
університету ім. В.Н. Каразіна**

Людство існує таким чином, що накопичені знання, культура повинні відтворюватись в кожному конкретному індивідумі в процесі виховання та освіти. Тобто, повинна передаватися інформація від покоління до покоління, від людини до людини. На різних історичних етапах ця

передача накопичених знань відбувалася за допомогою різних інструментів:

- безпосередньо в процесі мовлення у формі усних оповідань;

- за допомогою ручного зображення письмових знаків на різноманітних матеріалах (камінь, глиняні дошки, папірус, папір і т.д.);

- використовуючи друкарський верстат при виготовленні окремих видань, насамперед книжок.

На сучасному етапі, коли цифрові комп'ютерні технології визначають темп розвитку всього суспільства, саме вони відіграють вирішальну роль, навіть якщо не в накопичуванні та передачі інформації, то, безумовно, в аналітичних та пошукових процесах. Тому цілком природно, що змінився вигляд сучасної бібліотеки. Це центр новітніх технологій, електронних каталогів і ресурсів, баз даних. А бібліотекар, за визначенням автора [1], поступово стає «технологом і організатором інформаційної індустрії». Хотілося б доповнити, що професія бібліотекаря завжди знаходилася в центрі інформаційних потоків, а сам соціальний інститут бібліотеки, з моменту виникнення, що більш ніж 4500 років тому, виконував і виконує функцію накопичування, обіргача і розповсюджувача знань та інформації. Тож логічним є висновок щодо аналогії між традиційним, інформаційним та бібліографічним пошуком і технологією пошуку електронної інформації [2, с 155]. Судження про те, що особливістю сучасної діяльності бібліотеки є забезпечення вільного доступу читачів до інформації, можна назвати таким, що відповідає актуальним потребам суспільства ' [3]. А робота в електронних каталогах та Інтернет-мережі разом з традиційною системою картотек та каталогів становить невід'ємну частину інформаційної культури особистості [4].

В даному повідомленні буде •; розглянуто особливості роботи Центру Інтернет-технологій ЦНБ, в якому відвідувачі можуть користуватися як власними електронними сервісами бібліотеки, так і зовнішніми електронними ресурсами. В теперішньому вигляді Центр існує з 2003 року. Згідно обліку, Центр відвідують приблизно 17-18 тисяч осіб щорічно.

В роботі з електронними ресурсами слід відокремити два відносно незалежних напрямки. Перший - це робота зі спеціалізованими повнотекстовими базами даних, що передплачені бібліотекою або отримані в рамках проекту ЕНбUkr. Другий напрямок - робота в глобальній мережі Інтернет.

На інтернет-сторінці ЦНБ існує окремий розділ «Бази даних» [5]. Тут систематизовано зібрані посилання на передплачені та тестові ресурси, а також можливості за проектом Електронна бібліотека України (ЕНбUkr). Кожне посилання супроводжується коротким описом тематичних та цільових ознак сукупності електронних документів, що допомагає читачеві зорієнтуватися вже на етапі першого ознайомлення. В кінці сторінки вказані умови користування ресурсами і застереження щодо використання матеріалів баз даних з комерційною метою. У зв'язку з блискавичною швидкістю поширення будь-яких матеріалів в Інтернеті, дуже гостро стоїть проблема дотримання авторського права в глобальній мережі. Ця проблема актуальна для всього світу, бо законодавча база навіть дуже розвинених правових держав не встигає адаптуватися до надто динамічних змін комп'ютерних технологій. В цьому контексті роль бібліотекаря у стимулюванні особистої відповідальності користувачів має значне соціальне значення.

Коли читач обирає ту чи іншу базу і починає працювати в ній, то на цьому етапі йому ще більше потрібна допомога бібліотекаря. Кожний ресурс має свої

власні сервіси, що спрощують пошук необхідної інформації. Кожна база відрізняється інтерфейсом і не завжди*, навіть «просунуті юзери» можуть відразу зорієнтуватися в ній, щоб пошук інформації був максимально ефективний та точний. Тому новий відвідувач отримує необхідну індивідуальну консультацію по роботі в базах даних, а при бажанні може записатися на колективне заняття.

Особливо хотілося б відзначити - один методологічний момент. При ; роботі з такими масивами електронних документів, що представлені в базах даних, найкраще розпочинати пошук з максимально широкого визначення поняття чи теми, над якою працює читач. Просуваючись далі в пошуку, поступово зменшувати об'єм поняття, що приводить до збільшення кількості відповідних документів. Напрямок пошуку повинен бути від конкретного до загального. Якщо обрати зворотній напрямок і починати роботу з якоїсь загальної назви, то знаходиться величезна кількість документів (порядок десятків тисяч штук) що унеможливорює перегляд цих посилань в прийнятні строки.

Другий напрямок - допомога читачеві в роботі з інформацією, що міститься в глобальній мережі Інтернет на різних сайтах та порталах. Повертаючись до сторінки ЦНБ, знаходимо розділ «Інтернет-бібліотека» [6]. На цій сторінці завжди розташовані новини електронних ресурсів - як передплачених, так і тих, що у тестовому доступі. Але особливо приділяється увага ресурсам, що знаходяться у вільному доступі. Сьогодні кожній людині, доросліше за п'ять років, відомо що таке Google. А тим, хто ще доросліше, добре відомо, що не тільки користь, розваги та новини можна знайти за допомогою цієї пошукової системи, навіть якщо і не очікуєш. Тому важко переоцінити аксіологічне значення тих посилань, що розміщені на сторінці .* Інтернет-бібліотеки. Це

гіперпосилання на електронні бібліотеки всього світу, каталог докторських та кандидатських дисертацій, різноманітні енциклопедії та академічні журнали відкритого доступу. Все це є результатом копіткої селективної праці. Кожен читач отримує інформацію про цю сторінку і про те, що може користуватися нею із домашнього комп'ютеру. Як показує досвід, студенти звертаються до цих посилань и активно користуються ними.

Для максимального комфорту користувача, найближчим часом в рамках проекту.ElibUkr планується створити віддалений доступ до передплачених баз даних, тобто не тільки з університетських комп'ютерів. Цей доступ буде персоніфікований, за особистим логіном та паролем, що буде з одного боку стимулювати особисту відповідальність за дотримання авторських прав, а з іншого, давати можливість працювати з масивами документів в будь-який зручний для читача час.

ВИКОРИСТАНА ЛІТЕРАТУРА:

1. Деденёва А. С. Как формируется информационная культура студента/ А.С. Деденёва // Мир библиографии. - 2007. - № 5. - С. 44-46.
2. Паршукова Г.Б. Методика поиска профессиональной информации : учеб.-метод, пособие для студ. высш.* учеб. заведений / Г.Б. Паршукова. - СПб. : Профессия, 2006. - 224 с.
3. Журавльова ЛК. Доступність і відкритість інформації у стратегії розвитку бібліотеки ВНЗ [Електронний ресурс] - 11 с - Режим доступу : <http://dspace.umver.kharkov.Ua/handle/123456789/25>. - Загол. з екрану.

4. Методичні вказівки ^до бібліотечно-бібліографічних занять з розділу дисципліни «Введення у спеціальність»: «Основи інформаційної культури» для студ. 1-го курсу усіх форм навчання усіх спеціальностей / упоряд. І.П. Аврамова, Н.Ю. Етенко. - Х.: ХНУРЕ, 2007. - 48 с
5. Повнотекстові електронні книги, журнали та бази даних [Електронний ресурс]. - Режим доступу: [ht^://www-library\umver.kharkoy.ua/ukr/elj,new.htin](http://www-library.umver.kharkoy.ua/ukr/elj,new.htin). - Загол. з екрану.
6. Центр інтернет-технологій Центральної наукової бібліотеки ХНУ'їм. В.Н.Каразіна [Електронний ресурс]. -- Режим доступу : <http://www-icsl.univer.kharkov.ua/mdex.htm>. - Загол. з екрану.